

Toen David zijn stem verloor,
Judith Vanistendael
De Bezige Bij, Amsterdam
ISBN: 9789054923367

tekst: prof. dr. Ad Kaptein

51

medische oncologie
oktober 2020

helende woorden

Ziek-zijn op beeld

Schrijver-tekenaar Judith Vanistendael doet het als in een slechtnieuwsgesprek. Op bladzijde 2 van haar grafische roman *Toen David zijn stem verloor* wordt de diagnose meegedeeld: supraglottisch larynxcarcinoom, T3 N2b Mo. De arts tekent een hoofd en een hals, met op de plek van de larynx een zwarte vlek. Hij tekent een rode cirkel eromheen en een pijl gericht op de locatie van de tumor. Patiënt David verdwijnt in de aquarellen die volgen in een grijze vage mist. In de bladzijden erna verschijnt plaatje na plaatje een engelachtige vrouw die hem een balletje goud licht brengt, 'dat helpt tegen duistere gedachten en wanhoop'.¹

'De tumor drukt op uw luchtpijp, we zullen uw strottenhoofd moeten weghalen.' 'Maar dan kan ik niet meer praten...'
'Nee maar dan kunt u wel weer ademen.' 'Ik wil niet meer ademen, dokter'

De verhalen van drie vrouwen in het leven van de patiënt volgen in de drie hoofdstukken die daarna komen. Dochter Miriam kijkt naar haar vader en ziet tot haar afgrijzen zijn gezicht veranderen in louter een schedel met vage, grijze omtrekken. Tamar, zijn kleinkind, spreekt af met haar vriendje dat zij David zal mummificeren, dan blijft hij altijd bij haar. Paula, Davids tweede vrouw, ziet op de muren van haar woonkamer alleen nog maar tientallen scans met metastasen. De verhalen van de vrouwen worden verteld in aquarellen met pen-tekeningen, die de lezer meesleuren in een gebeurtenis die in essentie rechtlijnig is: man krijgt kanker, wordt behandeld met chemotherapie en radiotherapie, echtgenote, ex-partner, kinderen en kleinkinderen komen in beeld met hun reacties.

'Mijn stem is weg. Ze hebben haar geamputeerd. Mijn stem is verdwenen... Het is nacht en ik ben alleen. Mijn hand is mijn tong, mijn pen is mijn stembanden'

De vorm van 'grafische roman' biedt de lezer, de kijker, zicht op hoe tekeningen de geneeskunde kunnen verrijken. Dokters tekenen om patiënten te laten zien wat een ziekte is, vaak nogal mechanisch. Het ziek-zijn staat dan niet op die tekening. Patiënten die hun ziekte tekenen, geven wel vorm aan hun emoties rond het ziek-zijn.² De grondleggers van *graphic medicine* bespreken in hun manifest hoe *graphic medicine* het biomedisch denken en handelen aanvult (www.graphicmedicine.org).³ Lezen over ziek-zijn (bibliotherapie) en schrijven over ziek-zijn (*expressive writing*) gaan met woorden. Schilderijen, muziek en films zijn andere kunstgenres die ook in de categorie Kunst & Geneeskunde passen, met vele diagnostische en therapeutische mogelijkheden.⁴

Toen David zijn stem verloor is bijna driehonderd bladzijden dik. Het leest als een trein, je vliegt langs de aquarellen. Maar ook illustraties moet men 'lezen'. Aandacht besteden aan die aquarellen en hun kleuren en inkadering biedt zicht op de beleving van ziek-zijn. Grafisch weergegeven lijden toont indringend het verhaal van de patiënt en van zijn omgeving. ←

De referenties zijn te raadplegen in de onlineversie van dit artikel op www.medischeoncologie.nl.

beeld: Keith Peñre

Prof. dr. A.A. Kaptein is emeritus hoogleraar Medische psychologie. In deze column belicht hij romans die ingaan op thema's als zingeving bij kanker, inpassen van kanker in het bestaan, therapie(on)trouw, levensstijl, zelfmanagement, kanker een plaats geven in een sociaal systeem en kwaliteit van leven. Dergelijke romans kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt als bibliotherapie of laten mogelijkheden voor *expressive writing* zien.